

سوال نمبر 3

شہادہ حسین دیاں کافیاں دافکری تے فنی ویروا
کرو۔

حیاتی تے اک جہات

آپ دا اصل ناں حسین والدہ ناں عثمان
تے دادے دا ناں کلجس رائے سی جیٹھے جولاہیاں
دا اکم سردے سن۔ آپ دے وڈے وڈیرے فہرور شاہ
تغلق دے سہمے مسلمان ہوئے تے اوجہ ذات دے
ڈھڑی کلکرا ئے راجپوت سن۔

تعلیم تے تربیت

آپ نے اپنی مڈھلی تعلیم
ٹیکسالی دروازے دی مسیت دے امام
مولوی ابوبکر ہورال کو لوں لئی۔ آپ نے دس
ورہ دی غمروج قرآن دے ست پارے وی
حفظ کر لئے سن۔ آپ نے حضرت بہلول دربائی
دے ہتھ تے بیعت کیتی۔

مجزوبی چولا

ایس عبادت دے مال مال شیخ
سعد اللہ کو لوں تفسیر مدارک پڑ دھیاں ہو یاں
جروں ایس آئٹ تے ایڑے !

وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ

ترجمہ

ایہ دنیا کھیل و تماشے توں اڈ کچھ نہیں
تے آپ دی حالت مجزوبی ہو گئی نجدے
ٹیدے مکتبوں باہر آئیے تے تفسیر توں کھوہ و ج سٹ
دنا مینر سنگیاں نے سکھ مکتبی تے ناراضی توں بچن
لئی کڈھ رتی تے مینر کدی مکتب نہ ملے۔ آکھیا
جاند اے کہ داڑھی منڈا رتی تے طوولی
رکھ دے پتیاں دی بھنگ۔ سین گک پئے۔

کافی کیہ اے

شہاہ حسین دی کس

حنف نے کمال کیہا ہو پا اے جس توں مراد
قرآن دی آیت لیا جاند اے :

وَكُفَى بِاللَّهِ

ترجمہ تے اللہ کافی اے۔

کافیاں شہاہ حسین دیاں نکری خوبیاں

شہاہ حسین نے اللہ تعالیٰ دے عشق و ج
ڈب کے منہ البت ہو کے تفسیر توں نیکو پائی
اے۔ اوہناں نے مختلف رنگاں توں اپنے
شاعری و ج سمیٹ کے لوکاں توں چائیں
و لکھا پا اے۔

شاہ حسین داعلامتی رنگ

آپ نے ریاکاری دی مذمت کی ہے
تے لوکاں نوں دنیا توں دور تے رب دے
منیڑے کرن دی گھل کہی ہے

وحدت الوجود داعقیدہ

شاہ صاحب قرآن دیاں ایہاں آیتاں
نو دیکھدیاں ہوں

○ اللہ نور السموات والارض

○ وفي الفلك اعلا تبصرون

جیڑی کے وحدت الوجود نوں ثابت کردی ہے
عزیزانہ نہیں

رباعیرے حال دامحرم توں

اندر توں باہر توں روم سوم وچ توں
توں ہیں تانا توں ہیں بانا سمجھو میرا توں
پسے حسین فقیر سہائیں دامیں ناہیں سمجھو توں

غیر اللہ توں نفرت دی گھل

شاہ حسین نے اپنی حدیث دی
ترجمانی کردے نہیں کہ مارف صرف رب دی
ذات دا جانو ہوندا ہے ایس تو اڈا وہ
کسے ہو رول دیکھدا وی نہیں -

فی مائیں مینوں کھڑیاں دی گل نہ آکھ
 راجھن میرا میں راجھن دی
 کھڑیاں نوں کوڑی جھاک
 کوڑ جائے ہیر مکی
 ہیرے دا در چاک
 کپے حسین فقیر سائیں دا
 جاندہ رہ آپ

عشق بارے وچار

روح دی صفائی تے

باطن دے چائن لئی ضروری اے جے عاشق
 دی نکھر بیاہو یا ہونا جاہی دا اے - عشق بارے
 گل کردیا ہو یاں فرماندے ہوں -

عاشق ہوویں تے عشق کما دیں

راہ سوئی دانکہ
 دھاگہ ہوویں تاں جانویں
 باہریاک اندر آلودہ
 کیا شیخ بہاویں

حقیقی تے سکے عاشق دی پہچان ایس
 توں اڈ لے ہوو وند نہال نہیں کسری -

من دی پچھان

پاک گل ایہ آکھدی اے کہ انسان دے
دل دا ای کم اے کہ چنگھاں کرناں اے یا مندا۔
شاہ صاحب دا قلام وی ایس گل دی تائید کجھ ایج
کر دیا اے۔

میں باغے دلی مولیٰ حسیناں توں کہیں باغے دی مولیٰ
اپنا آپ پچھانے ناپیں اوراں دیکھ کیوں بھولی

مہر شد دی لوڑ

مہر شد دی گل کردیاں آکھدی

نیں کہ:

سجین دے ہتھ بانہہ اساڈی
کیونکر آکھاں چھو وے اڑیا
رات اندھیری بدل کنیا
باہجھ وکیلاں مشگل بنیاں
ڈاڑھے کیتا سرو وے اڑیا
کسے سین فقیر نماں
نیں تیناں نال لڈ وے اڑیا

حدیث پاک دی گل اے :
مَنْ لَا شَيْخَ لَهُ فَشَيْخُهُ الشَّيْطَانُ

صوفیاں دی سکھیا

صوفیاں نے ایس دنیا نوں کھڈ کھڈا
 اکھیاں تے انسان نوں اوس دی زندگی دا
 مقصد وی دسیا ہے۔ ایس گل نوں مگو رکھو
 آپ بکھرے نیں!

ہندہ بنایا جاپ کون توں کیا بھانا پاپ کون
 تیں صیغ کیا کیا آپ کون

اخلاقی رنگ دی جھلک

آپ دنیا دی بے ثباتی کوں تنگ آئے
 اک بڑی وڈی گل گرتے نیں!

اڈیا بھور تھیا پردیس آئے راہ اگم را
 کوٹری دنیا کوٹ پھپھارا جیوں موتی بسنم دا

شاه حسین دی شاعری دافنی ویروا

آپ نے غن تے فنکاری نال اپنے حلام نوں چار
 جن لائے نے تے اوہ غن آپ نوں نے آپ دے
 نیزے سارے بوکھاں نوں چائن ورتا رہیا دے

بقول شو پنہار

سو پنہار ہے اکھیاں مٹی کہ دنیا سمندر دا کھارا
 پانی اسے ایسے جیساں پہو کے اوٹی جیساں ودھ گئی
 ایسے گلہ لوں آپ اس طرحاں کر دے ہیں

کھنڈ لروڑ جیساں دے جیڑیا سو بھی تھوری تھوری
 بھٹ پٹی تیری پچا در، چنلی فقیراں دی تھوری

پنجابی کافی تے راگ

گر نتھ وچ گرو نانک،
 رام داس، سروارجن تے تیغ بہادر دیاں کافیاں
 دسویاں نیں کہ شاہ سین کافی دے موجود نیں بلکہ
 کافی نوں راگ تے رھن دے جانی نیں۔
 اک راگ ملا فخر مراد۔

میں وی بھوک لا بھجن دی بانا، نال میرے کوئی پلے
 پیراں پییدی منت لی کر دی جانا پیا اگلے
 نیں وی ڈھنگھی تلہ پیرا نا شیشیاں بچن ملے
 را بھجن یا رطبیب سسیندا میں تن درد اوے
 جے کوئی خبر متراں دی لیا اوے ہتھ دے دینی آں پلے
 کہے دین لوقیر سسائیں د سنیوڑے گھٹے

ایساں درداں لوں ویکھو کے تے کسے نفا دے
 کیا سی:

پٹی ہے وارث شاہ دی شاعری پنجابی وچ کھڑی
 باغ دی بہاراے تے فیر شاہ حسین دی شاعری
 کسے غمزدہ بلبل دی پکاراے۔

تشبیہاں تے ہتھاریاں دا ورتاؤ

مثال نال گل سردیاں ہو یا فرماتے ہیں:
 گھم جیر خڑا گھم تری کتن والی جیوے
 نلیاں وٹن والی جیوے

چرخہ بوے سائیں سائیں بائڑ بوے توں
 کہے حسین فقیر سائیں دا میں ناپیں سبھ توں

عام فہم زبان دا استعمال

شاہ حسین نے عام فہم زبان دا استعمال کیتا
 آپ دی شاعری پڑھاں تھاراں تے اندر ہلکا دل لے وی سمجھن
 والی اے۔

مکری گل

ساری گل کہتے داسرہ ایہہ اے کہ شاہ حسین اوہ
 درویش نہیں جیناں دی شاعری وچوں نقلن والا اک اک بول
 حقیقت دے رنگ وچ رنگیا ہویا اے۔

بقول ڈاکٹر موہن سنگھ دیوانہ:

شاہ حسین نے اخلاق، فلسفہ، روحانیت، خدا، خدا تے
 انسان، انسان تے انسان دے متعلقہ ساری گھلاں توں
 شاعری وچ بہا اے۔ ایہہ راہیں سانوں چٹا کرا یا تے
 ایہی ہواڑہ کلاھی اے۔

سوال نمبر ۱

منیر نیازی نے موضوع سے اسلوب دے حوالے
نال اپنے ہم عصر شاعراں توں وکھری شاعری کیتی
اسے ویروا کرو۔

جیاتی تے ادھ کھلی اکھ

منیر نیازی دا اہل نال

محمد منیر اسے اوہ ۱۹ اپریل ۱۹۲۸ نوں فتح محمد خاں دے
گھر پنڈ خاں پور ضلع ہوشیار پور و جہنمے۔ آپ نے
لچہ سرحدہ نبوی وچ نوکری کیتی سمندر ان دے سفر توں
جھیتی اک گئے۔ آپ وڈے توں بعد ساہیوال آئے
تے شعر و شاعری وئی شروع کیتی۔

پنجابی کلام

سفر دی رات، چار حجب، جیڑاں

تے رسدہ دس اکے تارے ایہہ شنو
کلام "کل کلام" دے نال نال چھاپے پیرط
ہوئے نیں۔ آپ دی اک کتاب **سفر دی رات**
دارمجا چہ بانو قدسیہ نے لکھیا اے۔

وفات

آپ نے پنجابی شاعری دے نال نال اردو
شاعری وی کیتی۔ پنجابی دا ایہہ اگوانے ننگو شاعر دسمبر
۲۰۰۷ نوں فوت ہويا۔

منیر نیازی تے گلِ ملام

اوہ منفرد تے لو بولا شاعر سی جبیدی ایس اکھو جی صوفی
 رے شاعرانِ نال کوئی ریس نہیں۔ اوہناں دی مقبولیت
 دا انداز کس گل توں وی لایا جا سکدا ہے پئی جدوں
 اوہ کوئی نظم مشاعریاں وچ سنا بندیاں بھل جائے
 تے سامعین وجوں منہ کے لڑیاں اوہناں نو لقمہ
 دے دیندے سن۔ اپنے عہد وچ ایتی پذیرائی ہفت
 گھٹ لوہاں دے حصے وچ آندی رہی اے۔

منیر نیازی دا علامتی نظام

جیہڑی گل منیر نیازی توں دوجے
 ہم عصر شاعران نو دکھری کر دی اے اوہناں وجوں
 اوہناں دا اک علامتی نظام وی اے۔ جوہ اپنی
 گل نرل علامتاں نال دی کمر دی صلاحیت رکھدین

گھبر دیاں کندھاں اتے دسن چھٹاں لال پھوار دیاں
 ادھی راتیں بوہے کھڑکن ٹریناں چمکاں ہار دیاں

روحاں وانگوں کوئوں نگہن مہکاں باسی ہار دیاں
 قبرستان دے رستے دسن کوہاں پھرے ہار دیاں

لشکار سے داشاعر

اوپناں دی ایس نظم
 نوں بڑھ کے نے الیہ گل کھلے کے سامنے آوندی اے
 پئی اوہ تے اوپناں دے نال بڑیاں گلاں تے اناں
 نوں ایس دنیا دار رہن سہن جنگا نہیں گلداتے
 اپنی گل سردیاں بندے نیں !

پھڑ مہرلی اوے رانجھیا لڑھ کوئی تلھی تان
 مار کوئی میر اوے مرزیا کچھ کے دل آسمان

بین الاقوامی ادب دا اثر

مینر نیاز می یورپ
 رے ادب تے یورپی تحریک سمبل ازم وچوں متاثر
 نظر آندے نیں۔ سمبل ازم اب یورپ فرائس
 وچ اٹھن والی ایسویں تحریک اے جس دے
 وچہ خاص طبقے دے کوک عام عوام نوں تنگ
 کردی اے تے اوپناں نے حقوق نوں
 ہڑپ کرے بیٹھی اے۔ اوپناں دیاں ایہو گلاں
 اوپناں نوں دوتے شاعران نوں کفریاں سردیاں نیں۔

جیتے ورگی نار

میرے لہودی بونے اوپنوں

دتا انج کھلار

جیویں دشمن دے ہتھاں وچ

پھڑی ہوئی تلوار

منیر نیازی منزل لاں دارا ہی

نیازی صاحب دی شاعری سدا
بہاراے اوہناں نے مقابلہ نگاری تے ورتا لکھن
دا ایس طراں نکھڑا کیتا اے یئی ا ج دا شاعر
ایس تخلیق نوں وکھو کے تے دار تے بنائیں
رہ سکدا ۔

لمیاں منزل لاں دے راہی بن لھن گے اور تھاداں
ا ج تک بینیاں وچ کدے نہ پھریا آدی داپر چھلواں

نرگسیت دا پہلو

آکھیا جاندا اے جیہدا مطلب
اے، ایہی شخصیت جیڑی اپنے آپ تے عاشق
ہوے۔ اوہناں دی شاعری وچ چھیاں ورتیاں
گلاں تے پرانیاں حرکتاں دے لکھیاں وکھریاں
نیں۔

وہم نہ رکھیا جان دانہ دنیا دا غم
فکر نہ فاقہ ہو راتے حکم کھلا دم
آپ منہ پرماندے نہیں !

کدے نہ رک کے کنڈے کلاہے زخم کدے نہ بیتا میں
کدے ناں چھے مڑے تکیا کوچ بدوں وی کیتا میں

نیازی صاحب دی دشنامی نرکسیت داپہلو

ایسکے آپ نال گھلاں کردیاں ایہہ پیڑھاں دے سہے نہیں
جہوں کوئی گئے دی خور نہیں کرا اوس تو مگروں یاد کرن
دا کوئی فائدہ نہیں۔

سن فی ٹریٹے
رنگاں دی پیر ٹریٹے
میں ٹر جاواں گا
مہڑے نہیں آواں گا
نیر چھٹاؤں گی
ہسے بلاؤں گی
روکے بلاؤں گی
فیروی نہیں آواں گا
اچے اسمان دا
تاہا بن جاواں گا
دور دور رہواں گا
تے تینوں ٹر لہاواں گا۔

مغربی تہذیب تو متاثر

مغربی تہذیب بے معنویت
دی تحریک توں وی متاثر اے۔ ایس
تحریک دا مطلب کہ انسان آپے ای اپنے
واسطے آسان تے امیداں رے وڈے وڈے
محل اساداں تے آپے ہی ایساں محلاں نوں

ڈھانڈ پڑا ہے۔ مینر نیازی دی نظم ہوٹل داد دروازہ
کھول کے نظارہ وچ فرماندے ہیں۔

آدم ہیں کوئی جانور سی
روٹیاں کھائی باند سے سن
رو لاپالی باند سے سی

رومانوی پلھہ دا شاعر

مینر نیازی صاحب

نوں رومانویت دی وی سڑی بچھوانا اے اہل
دے نزدیک ہیرا وچ نیوان لئی پھانسی نے پھول
چاندل وی ماری ماری دا کم ہیں۔ اہل سبق اہل
دی شاعر کی وجوں ملدا ہے۔

کچھ شوق سی یا رقیسی دا
کچھ عشق نے درد رول دتا
کچھ سبناں کسیر نہ چھڑی سی
کچھ زہر رقیبیاں کھول دتا

مینر فرماندے ہیں
کچھ انج وی راہواں اوکھیاں سن
کچھ گل وچ غم دا طوق وی سی
کچھ شہر دے لوہ وی ظالم سن
کچھ مینوں مرن دا شوق وی سی

مینر نیازی اک ذہین مصور

میاں وارث شاہ تے

میاں محمد بخش دیاں گلاں توں بعد سائوں
ایس گل دا سواد مینر نیازی کولوں ملدا اے۔

دو تارے میرے سجدے کھتے
اک تارا میرے آئے آئے
آئے والا تارا مینوں
اک دیوا جیا آئے

تشبیہاں تے استعارے دی فنکاری

مینر نیازی نے علامت نگاری دی طراں
انوکھیاں تے منہر گلاں کینیاں پئیں۔ امیناں نے جواناں
عاشق مزاج تے رومانوی شاعراں دی طراں
نوجوان تے سونہی لڑی دی نقو پرکشی کجھ انج
کہتی اے۔

مکھڑا پھل گلاب دا
تے چائن وری اکھ
بول چیت و سکاہ دا
ایس لڑی دا نک

Day:

Date:

مینر نیازی دی شاعری وچ نزل ورگا سواد

مینر نیازی دی شاعری دیاں کچھ نظماں منج
نزل ورگا سواد وی لکھا اے۔ جیوں ایہ نظم ونگھو۔

پیار مرن توں کافی پہلے
کئی سوہنی گلدی سی
اپنے مرن توں کافی پہلے
کئی سوہنی گلدی سی

فلسفیا یہ سوچھ بوجھ داشاعر
مینر دیاں نظماں وچ فلسفیانہ سوچھ
بوجھ وی ولھالی دیندی اے۔ اوہناں نے شہر دے مکاناں
نوں منگو رکھ کے اپنی گل بات کہتی اے ہئی ان پڑھ
نہ پنڈاں تھواواں دے عام لوکی وی ایس گل توں
سمجھ سکے۔ ونگلی لئی اک نظم ونگھو

اپنے ای ڈرتوں
جبر سے ہوئے میں
اک دوجے دے نال
شہر دے مکان

جنگل توں جھڑ کے تہذیب دی زندگی اینساں توں بعد انسان
دو بارہ جنگل دی لافانویت دھنکا را اے۔

کوٹ گیتاں دیاں دھناں داورتاؤ

منبر نیازی دیاں نظماں جیہڑیاں اوہناں نوں
دوہیاں شاعراں نالوں دکر پائیاں نیں اوہناں دی شاعری
وچ ٹوٹ گیتاں دی دھن کچھ اونچ نظر آوندا ہے:

اچیاں مکاناں دیاں رنگلیاں باریاں نیں
رات دے شکاریاں نیں زلفاں کھلایاں نیں
رہنوالے زمین اتے چن نال باریاں نیں
دل بے ایمان دیاں لمیاں اڈاریاں نیں

اخیر لاسٹ

راہنی گل نوں بے لال واسطے نیازی صاحب
کول اکھراں دی کوئی ملی نہیں۔

سخر دوپہر نوں جانہیاں جانہیاں
جے کوئی پیچھوں بلاوے
پیچھے مڑ کے کدی نہ ویکھو
لکھ اودھ منشاں پاوے

بقول ڈاکٹر سیل احمد خاں: منبر نیازی داسفر اچے
ضم نہیں ہويا۔ ایس لئی اوہناں آخریاں آواز اں دا دروازہ
کھولنا اے۔ البتہ دروازہ کھلن تیکر منبر داسفر جاری رہے گا۔
اودھ فودای آکھدے نیں

اچے تے میں دروازہ کھولنا
آخریاں دیاں آواز اں دا

سوال نمبر ۲

فرخندہ لودھی افسانہ نگاری و ج آکڑواں
تھاں رکھدی اے۔ وضاحت کرو۔

حیاتی تے اک جہات

فرخندہ لودھی پوراں نے
ساری حیاتی زانیاں رے متوق لئی وصف کر
دتی۔ اوہناں نے زانیاں نال ہون آکے دھو
دی گل کیتی اے۔ اوہناں دیاں لکھتاں ایس گل
دا ثبوت بنیں۔

جم پل تے کم کاج

آپ ۱۹۳۷ نوں ہوشیار
پور وچ جھیاں۔ ونڈنوں بعد لہور آگیاں تے
گورنمنٹ کالج لہور وچ ملازم ہوئیاں۔ اوہناں
نے ممتاز نگاری صاحبہ لودھی نال ویاہ کیتا تے
آپ ۱۹۹۷ وچ ملازمت توں ریٹائر ہوئیاں۔

ادبی کم کاج تے لکھتاں

فرخندہ لودھی لہور
تے پنجابی دوہواں زبانیاں دیاں نگاری بنیں۔ اوہناں
نے اینہاں افسانیاں وچوں **چنے دے اوپے**
سر دے وچ تریڑاں۔ پنجابی وچ اوہناں دا

ناول جیٹو دا انگیار سڑا مقبول ہو یا اے۔
 حکومت پاکستان نے فرخندہ لودھی پوراں نوں 2004
 وچ پرائڈ آف پرفارمنس دتا اے۔ اوہناں دی
 مقبولیت انڈیا پاکستان دوہاں وچ آؤ جیہی اے۔
 آپ 20/0 وچ اس فانی دنیا نوں کوئے
 کرکھیاں۔

چنے دے اوہلے دی کمائی / افسانے

- 1- پائیدان
- 2- اوٹا
- 3- اک اخباری گل
- 4- اک چپ
- 5- سکھ سیر
- 6- دھرمی بابل
- 7- کنوں آکھاں
- 8- چنے دے اوہلے
- 9- پیچھلی پڑھائی
- 10- سب نوڑا اے

فرخندہ لودھی دیاں افسانہ دا تنقیدی ویروا

افسانہ نیکل دے ایس پراگے نوں جے تنقیدی
 اکھنیاں ویکھیا جاوے تے بہت ڈو گھیاں گھلاں

کھلے سے مساپہنے آؤ دریاں نہیں۔

اختصار دا اسلوب

فر خنزہ لودھی ہو رہا ہے اپنے
ابھیاں افسانیاں توں بلا وجہ ہوں نہیں دتا بلکہ
تھوڑے لفظاں وچ وڈی گل کہی اے جیویں
کہہ سکے نیں کہ اوہیاں نے دریاں توں
کوڑے وچ بند کرے رنگ توں ہوسوہنا کر
دتا ہے۔

فر خنزہ لودھی دے ڈرامیاں وچ اختصار دے تے علامتاں

فر خنزہ صاحبہ نے ابھیاں افسانیاں توں
جولہ اپرائٹر جیادوں واسطے ایہے وچ اختصار
تے علامتاں ورثیاں جیویں اوہیاں دے
اک افسانہ نے **پائیدان** دے وچ اوہیاں نے
اک سبھل طبقے دے ملازم دے گھر دے حالات
تے گل کئی دیاں ہوئیاں افسردہ طرقتوں کرن
والی زیادتی توں بلبلا دے کہ ماڑے تے
عسریب طبقے دے معاملات توں کس طرح
بیراں تھلے دریاں جاندالے۔ اوہیاں نے
گل کئی دیاں لکھیا:

کند کھڑ پائیدان نے بلا کی مار کے انج پیکر جیویں
اڑیل کھوڑا سوارنوں سبھلے پیکر اے۔

پٹھلے طبقے دی گوالی

فرخندہ لودھی پوراں نے اپنے افسانیاں
 وچ پٹھلے طبقے دی گل کردیاں ہو یا اکھیاں (کے پٹی) اوہ
 طبقات سدا جلی وچ پیرے نہیں تے اوہناں
 دے دیاں دیاں دیاں دیاں دیاں دیاں دیاں دیاں دیاں
 داری نظام وچ اوہ لوک جکڑے ہونڈے نہیں۔
کنوں آہاں
 اوہناں نے اپنے اک ڈراے
 وچ گل کردیاں اکھیاں نہیں کہ: جدوں تمہوں
 ناں دی اک اندھیری پاگل کڑی داویا
 اک اف نال ہو جائدا اے۔ دوہوں منگلن لگ
 پونڈے نہیں تے دال روٹی جیکلی جلیں لگ پونڈی
 اے۔ کچھ جسر بعد انفا حافظ سر جاند اے
 تے لوکی اوہناں دے مال اتے نظر رکھن لگ
 پسندے نہیں۔ کچھ جسر توں بعد آل دوال دے
 لوکی آکے اوہی لکھاں دی کھلی توں ڈھا دیں
 نہیں تے سارا مال لٹ لہندے نہیں۔ اوہناں
 دے سارے افسانے ای تھلڑے طبقے دی
 گل بات کردیاں نظر آندے نہیں۔

زنائیاں دے حقوق دی آواز

اوہناں نے اپناں افسانیاں دے
 راجس ایہہ گلاں بولیاں تھیں کہ ہر
 عورت دا حق ایہہ کہ اوہناں آزادی مال کم
 کرھادنا دے۔ اوہناں اپنے اک

افسانے سب کوڑا ہے وچ دسریاں نہیں پئی
 اک بندے نے اپنی بڑھی مرن توں بعد اپنے
 ویاہ داسو جیہا تے اپنی دھی توں وٹے نے دتا
 کڑی داپو ہیں اپنی زندگی جی رہیا اے
 تے کڑی دا بندہ کجھ ویراں بعد مرن دا اے۔
 میرا رس کڑی دا ویاہ دے منڈے نال لہنا
 دا ادارہ کینا دا نڈالے حالے ایسے گل وچ ای
 ہونی اے تے اوہ منڈا وی مرن دا اے۔
 ایس طرحاں اوہ کڑی منجوس مشہور ہو جانی
 اے۔ لوگ اوہ مذاق اڑاں لگ پندے۔
 اس منڈا وچ اک پیر صاحب کڈے نے اوہ
 وی اوہ اس کڑی توں دھم لہنا توں الگا ہو جانے
 نہیں۔

اس طرحاں اوہ کڑی وی عینوں ہو جانی اے
 تے لوگ اونہدے کوہوں اینیاں لگاں توں دم
 کروانا شروع کر دیندے نیں۔ اوہ کڑی بس مڈیاں
 توں ایسوں ای لکھدی اے:

دب کوڑا ہے تے سب کوڑا ہے

جاگیرداراں تے جھوٹے پیراں دی تھیا

غر خندہ پوراں نے جاگیرداراں تے جھوٹ
 پیراں دی چٹکی خیر لئی اے اوہ آکھیاں
 نیں بھئی اپنے اک افسانے جیہداں ناں

سچ کو ٹراے ، ابد سے وج اوہناں نے
 اک بھوٹے پیر دا سردار وکھا ہاں
 جیڑا نوکھاں دے اسباب تے محنت تے
 اپنی غنکاری تے جالانی مال تھفے کسئی بھٹاکے
 جدوں جنڈو نوں پیر صاحب کول پہنڈا لگا تے پہن
 غور و فکر نوں بعد دسبا کہ اپنے لڑی مہر دی
 نہیں ہیں سکوی کیوں جے اپنے لڑی نہ مہر دی
 نہ جوان - جنڈاں نے اپنا ہنڈا لگے نوں ودھایا
 تے پیر صاحب نے اس نو فورے کہہ موج کے بچھے
 کردتا۔

سیاسی تبدیلیاں دے بارے اوہناں دی سوچ

فرخندہ ہورال نے بنیاد دی حاصل کر کے
 پاکستان دی ماحول موم گل کردیاں ہوياں اینہاں
 اعضا نہیں راہیں گل کپنی کے کہ ساڈے
 مکر و جج سیاسی انتشار کس وقت تک
 کوٹرا ہوا ہے۔

اوہناں نے اپنی حیاتی وج جنرل ایوب
 لا مارشل لا روکھیا۔ جنرل یحییٰ تے
 فوجاں نوں مکہ دلا تندیوں تے جاگیرداراں
 نوں ماٹیاں مال ظلم کردیاں وکھیا ہے
 اوہناں دیاں لکھناں سالوں ایں
 گل بارے رس واسطے کافی نہیں

اویسیاں نے اپنے پہلے افسانے پائیدار (وج
کھلے گل گیتی اسے بیٹی کہ علامتی رنگ و
رکھتوں کا اثر ہے اسے اولیٰ بیٹی گل و
جنگلی طراں سمجھ جاوے۔

اویسیاں نے اپنی افسانیاں وج اس دور
دے سوشل رازم رمی وی گل گیتی اسے اویسیاں نے
بنگالی وکھڑے ہوئے وکھڑے وکھڑے وکھڑے
رنگدیاں وکھڑے ترقی پسند خرافات و مکتوبات
وکھڑے ترقی پسند خیالات حکومت سے برطرف
وی جنگلی طراں وکھڑے ترقی پسند دور دے
کلیچوں نے اپنے کمر راہیں سناڑے گل گیتی اسے
دا اہل سب توں وڈا احسان ہوئے اسے کہ اولیٰ ادب
نوں اعلیٰ نسل تک منتقل کردیا اسے۔

مکدی گل فرخندہ ہوراں نے اپنی افسانیاں
وج امیر نے اہل طبقتوں میں دیا اسے۔

اویسیاں نے اہل طبقتوں میں دیا اسے۔ اہل
آپ آکھیا اسے بیٹی۔
منے دے اوہی مہری آر صاحبزادہ جیسی تے نام
مہم کوشش اسے۔ مہم کوشش اسے۔ مہم کوشش
نے جبر سے لوکاں دے کو عری لو کھلا دے۔

سوال نمبر 8
پیر فضل گجراتی نوں پنجابی غزل داماں تران آکھیا
جاندا ہے - بیاں کرو -

ڈاکٹر نبیلہ رحمن دی حیاتی تے کم کاج

ڈاکٹر ہو ویں 1968 نوں ڈیہ ٹیڈے ملو
وچ پیرا ہویاں - اوہناں جے والد دا ناں عبدالرحمن
اے - آپ ہن پنجاب یونیورسٹی دے وچ
پنجابی دیاں پرو فیسر نیں - ڈاکٹر صاحبہ نے پنجابی
زبان دی خدمت کرن واسطے پنجابی دیاں کافی
ساریاں کتاباں لکھیاں نیں - اوہناں نے اپنی
کتاب **حکلیات پیر فضل گجراتی** لکھی جیہڑے وچ
اوہناں نے پیر صاحب دا سارا حلام اکٹھا کیتا

- اے -

حکلیات پیر فضل گجراتی

پیر فضل گجراتی دے

ناں نال البہ کم 2010 وچ بھاپے پڑھیا - ایس
داناں گجراتی ایس ساروں لکھیا گئے کہ
پیر صاحب دا رتھ گجرات دی سوہنی
تے من موہنی دھرتی نال اے - سب نوں پہلاں
تے ایس کتاب دا دیجا چہ سبیس دیوانی
دے نال نال اے -

کتاباں دی ترتیب کچھ ایچ اے

- 1- قطبی تارا
- 2- ڈوئلے پنڈے
- 3- ٹکوراں
- 4- پنجابی دا قطبی تارا

پیر صاحب دا پہلا مجموعہ ڈوئلے پنڈے
جسٹ کے 1963 وچ چھاپے جڑھیا۔ پیر صاحب
ایس داناں جڑھیاں پنڈے رکھنا چاہندے سن
اور سناں میں فیر ٹکوراں، تے قطبی تارا رکھ کے
پنڈے تعاون دے ایڈیٹر لوکاں نوں وی علم دی
کھڑور نائی اے۔

پیر صاحب پوراں دی شاعری دا میرا

پیر صاحب شاعری وچ اچا مقام رکھدے
نہیں۔ اور سناں دیاں نظماں تے کتا باں مختلف
موضوعات تے لکھو وکھو گلاں دے سرباں میں
ایس لمبی او سناں نوں غزل آکھن آئیں
داوٹا یعنی **غزل دا امام** آکھیا جائدا اے۔ اس
ٹوں علاوہ او سناں نوں نصیحا، حمد پہ کلام تے
وی مکہ حاصل اے۔ او پنڈے کلام وچ
کئی گلاں لکھیاں نہیں آو سنارا کس دے آں۔

حمدیہ رنگ

کچھ اونچ کیتیاں ہیں -
اونہاں نے اپنیاں گولاں

دلایلاں دھواواں خیالاں نوں انگاں
میں محشر دے دن پیش یوں تو سنگاں

الیس عمل کوئی ملے نہ میرے
کرم تیرا منگناں، ترافقل منگناں

پیر صاحب دانعتیہ رنگ

پیر صاحب تری حباتی
تے اونہاں دی شاعری حضور پاک لئی عقیدت
داسرہا تے سچا ثبوت اے - اونہاں دا
بھوکھا لعل نعتیہ غلام فطری تارا و ج
چھپا ہوا ہے -

آتریشماں تے غلاماں نوں سکھ دے ساہ
اوس دے لوکے زمانے دی ہوا پتر اگے -

آزادی دے نال عزت نفس

پیر صاحب دی اپنی زندگی داناؤں
 سینے لاکے کے تے عزت نال ای گزری ہے
 اوہ لوکاں نوں وی ایسے گل دی تلقین کردے
 نہیں۔ اوہناں دا سید ذات ہون پاروں وی
 توکی آخر ام کردے سس مگر اوہناں
 دے کلام وچ وی اہو رنگ پایا جانا ہے

جھڑ مجلس و منظور جابا بٹھا باد گلشاں وچ گزار آیا
 فضل سراں کی بجھ کے اک تھانویں تھن دے بے آزاد پری

اپنیاں عزت لال وچ تشبیاں تے استعارے

پیر صاحب ہوراں نے اپنی شاعری وچ
 تشبیاں تے استعارے ورت کئے تے اپنی
 شاعری نوں جا رہن لادے شیں۔

خوف زدہ بیل اکھاں میٹ کے تے
 نال موت دے نظر ملارہی ہے
 بدل گج رہے نہیں جھڑ قبل رہے نہیں
 اوہ دس رہے نہیں بجلی آہی ہے

پیر صاحب دالخور عشق

پیر صاحب خود آل رسول و جوں سن
 او بہناں نوں حقیقی عشق دا دامن نصیب ہویا
 سی۔ اوہ اپنی ایس گل نوں وکھری انداز اندر
 ورتدے نیں تے آکھدے نیں پہلی انسان نوں
 عشق دا حق صرف اپنے خالق مال ہونا
 جاہی دا ہے۔ جیویں قرآن آکھدا ہے۔

اَنْتُمْ تَحِبُّونَ اللّٰهَ فَحِبُّوْنِی
 محبب کہ اللہ

اگر تیس اللہ مال عشق کرنا چاہدے ہے
 تے میرا وی سے محبوب (محبوب) مال وی عشق کرو۔

عشق اک اوکھا بینڈا

پیر صاحب فرماندے نیں کہ عشق دا
 بینڈا بہت اوکھا ہے۔ منظور نے تے عشق دی
 خاطر سولی قبول کر لئی سی۔ حسین نے اپنا
 سر نیزے تے ٹنگ دتا سی۔ بلال نے
 ایس عشق دی خاطر اپنے آپ نوں
 کولیاں تے رکھ دتا سی۔ او بہناں
 نے اپنا اپنا گلاں نوں
 آگے ودھانڈیاں ہو یاں آکھیا اے

عشق دے بارے آپ دے وچار وچھو

پچھوں پچھوں نکل آئے وچوں وچوں کھاری دک
پہلاں پہلاں عشق تائیں مشغلہ جاناں میں

عاشقاں لئی اوکڑاں

عشق دا رنگ جیوں

گوڑا ہو جائدا اے اوروں الیر عاشقاں دا
امنان لہندا اے - بیر صاحب ایس بارے
فرماندے نیں -

برہمچاریاں وچ تہنا پیندا اے

آسائیشاں نوں آرماناں نوں
کنڈیاں تے ٹرنا پیندا اے

گلبداناں نوں گلستاں نوں

عاشق دے ہاڑے

بیر صاحب دے خیر

وچ اک عشق دے ہاڑے وی نظر
آنکھ دے نیں مونیساں نے رینیاں مایاں
مگلاں کچھ حلوے انداز وچ سر ریاں

آکھیا اے - اوہناں دا حلام کچھ وانج اے:

نہ اس طلب کیتا وچ خدمت نہ میں حاضر ہویا
جھوٹیاں اینویں فضل روایتاں بیٹھ رقیباں لڑیاں

عاشق لئی غم دی رات

پیر صاحب دے منہ رے عاشق اوہ ہوا
ہوئے نہ نہیں جیساں دی گھڑی رات ممکن
نوں نہ آوے

سافوں آو غم دی رات پئی
جو ممکن وچ آوے نہ
خبرے اودے یسریاں راتاں میں
جنہاں دی سحر ہو جانہی اے

مکدی گل

پیر فضل گجراتی پنجابی شاعری وچ
اک اچاتے سچا مقام رکھدے نیں - اوہناں اے پنجابی
زبان تے نزل نول نویں آسمان تے نویل جہان
وہ کوائے نیں - **بقول عارف عبدالمجتب**: پیر فضل گجراتی
پنجابی شاعری وچ عاشقانہ وار راتاں تے بیٹھیاں تے
غفار اے اظہار دے اعتبار نال اک نو بھلا مقام رکھدے نیں -
جیہدے وچ اوہناں دا کوئی صریف نیں

سوال نمبر 7

پنجابی لوک گیت پنجاب دی رہتل دا شیشہ
نیں، مثالان نال گل کرو۔

لوک ادب دی تاریخ تے ملاحظہ

لوک ادب اوناں امی پرانا اے جیہاں اوں
رہتل دا انسان پرانا اے۔ ایس گل دا
اندازہ ایس گل توں لگایا جا سکدا اے
کہ جیہوں پہلا ججہ جیہاں سی تے ماں نے
اوس جے نوں جھپ کران واسطے
جیہڑی پیارہری گل نہیں سی اوسندیاں
وچ آوے توری دا گیت کہلا یا۔
سکے کا کے نوں گل لا کے جیہڑا
لفظان نال محبت دے دے دے
اظہار دا ناں امی لوک گیت اے
جیہوں **توری** آکھیا جا سکدا اے۔
بانگل ایس طراں منڈیاکریاں دے
آپسی محبت دی گل بات نوں ایس
دوے لوک گیت نال ہی ہر دے کردے

یاں جیہوں

1۔ ٹھہولا

2۔ مایہ

ایس گل نون ای ودھا کے کیتا جاوے تے
 چائن ہوندا اے پئی اپنے من نون دھیان
 لان واپٹے جیڑا لوک گیت گایا جا سکدا
 اے ارہنوں **ٹپہ، بولی** آکھیا جا سکدا
 اے۔

پنجابی زبان آکھیا جاندا اے پنجاب
 دی سب توں پیرانی زبان اے۔ **پنجابی بولی**
دے پچھو سطر تے گل کر یا عجمد آفغاں
 ہووے آکھدے نیں کہ پنجابی زبان دنیا
 دی قدیم ترین زبان اے۔ اوجہ تا اے
 دھوکی وی کردے نیں کہ دنیا تے جڑوں
 وی کوئی زبان پہلے ہو گیا ہئی اوس نون
 پنجابی ای آونڈی تھی جیہدی مشکل باندر
 ورنی تھی۔

لوک گیتاں دا مڑھووی اوروں دا
 الفان امی اے۔ کچھ لوک گیت ساہنے
 آندے نیں تے اوہ ایسہ رستل دیاں
 گلاں باناں نون ظاہر کردے نیں۔ لوک جیہیں
 رنگ و رنگ نال رہندے نیں اوہیلا دا
 ادب وی اوہناں ورگا ہو مندا اے۔
 پنجاب وچ رہن آے سارے لوکاں نون
 پنجابی تے پنجابی زبان دے گیتاں
 نالی پیار اے تے ایسہ پیار اوہناں
 نے گیتاں وچ وی کھلا دیا اے۔

پنجابی ترک گیتاں وچ

- 1- ماہیا
- 2- مڑھولہ
- 3- ٹپہ
- 4- لوری
- 5- بولی

اکہ اکہ کر کے ویکھدے آں کہ کس طرح
ایہ لوک گیت پنجابی ریتل دا شہبہ بنیں۔

ماہیا

ماہیا محبوب نوں بلاون والی پکار
اے جیڑی کے اک محبوب اپنے محبوب نوں
پکارن واسے ورتدا اے۔ پنجابی بولی دا
ایہ لوک گیتی، مختلف رنگاں نوں ظاہر
کرتدا اے۔

مڈھی رنگ

کچھ ماہی ویکھو جیساں وچ
مڈھی رنگ اکوڑواں اے۔ ایہ ماہی
پنجاب دے لوکاں وچ مڈھی رنگاں ناں عقیدت

داگر دس دے نہیں

سرکے تے لاری اے
اگے نے رسول اللہ پچھے امت ساری اے

آری تے آری اے
آب دم یوسف دا، سارا مہر و پاری اے

کوئی مثل نہیں ڈھولن دی
چپ ترمیر علیشاہ ایستے جانیں بولن دی

سیاسی سماجی تے معاشی رنگ

اپنی مٹی نوں چوڑے پیر دیں جانا آک معاشی
تے سماجی مسئلہ اے۔ اہل کچھ سماجی
معاشی تے سیاسی ماہرے پیش خدمت
نہیں جیہڑے پنجاب دی اہل نوں پیش
کردے نہیں

ہتھ میرے واک ماہیا
بھالو منظور تیراں پیریں نہ جاماہیا

کوئی اوٹھ قطار سے نی
روز ہی رب دیسی بیوں وطن و سداے نی

کچھ ہو رہا ہے دیکھو جیناں و چہرہ سب اسی مشہور
کھل کے سامنے آندا ہے۔

پانی سگیاں ٹیلان دا
مقامہ بیویں بھرئیں منہ ویکھاں جیلان دا

رومانی رنگ ریتل دی پچھان

محبوب دے سن وصال دی گل کردیاں دیاں جی
لوک آکھو دے نہیں۔

چٹا رنگ وے دوانی دا
اک تیرا رنگ مشکی، دو جاسن جوانی دا

سونے دا گل ماہیا
لوکاں دیاں رونا کھیاں ساڈی اروند اہل ماہیا

بجھڑاقتے و چھوڑے دا اظہار

چھلے بچھ پر ریس اے۔ بھڑھڑاقتے
و چھوڑا ہر عشق دا دکھانت اے۔ ایہ دیاں کچھ ہنسیاں

کھوٹے اوئے لہیس پیا
اک دم سجنان دا اوہ وی ٹر پر دس گیا

دو پتر اناراں دے
ساڈے دکھ سن کے روتے پتر پھاڑاں دے

ڈھولا (پنجابی زبان دی جند جان)

پنجابی زبان تے کوک گیتاں دا مان پوگ، تے سرکڑھول
گیت ڈھولا اے۔

ڈھوے دا ماخذ

ڈھولا کدو دی توفیق اے اس
بارے کوئی کپی ضر نہیں۔ ایس کوک گیت، نوں محبوب
تے محبوب نال محبت دا نال دتا گیا اے۔ ڈھولا توں
مراد محبوب، سچن، رانجھن تے چن اے اس
لئی مخاطب کدو واسطے اے افلا باگیا اے۔ کچھ
ڈھوے وی لکھو۔

بقول سمیع اللہ قریشی

ڈھولا اعلیٰ درج بندے دے دکھاں دا
وہروا تے سنبھوڑا اے۔

علامی رنگ دے پھلکارے

ایس کوک گیت نوں پنجابی زبان دا شیشہ
وی آکھیا جاند اے۔ گیتوں تے محبوب نال دامن
لایا جا سکدا۔

اللہ نوں کراں یاد ہمیشاں مینوں آسے نیں مولا پاریے

کچھ ہور کوک گیت (ڈھولا) جیہڑے پنجاب رہیل
دی دھاس نیں

Day _____ Date _____
میں ایتھ تے ماہی تھل وے
سادھی اللہ خدا والی گل وے

اک بہور ڈھولا دیکھو

بازار وینڈی کھلمڑی
میں سک سک ہو گئی نلڑی
تینڈیاں غماں وچہ - جیویں ڈھولا

ڈھول نت دا مسافر اے ایس بارے ویکھو

میں تاں پانی بھرنی آں پھک دا
میرا ڈھول مسافر نت دا

بولیاں
مرداں دے دلاں دیاں ترنمان

بولیاں توں گیتاں دا نویلا رنگ میں لفظی
مصنیاں دے حساب سال طعنہ، طنز، قول تے
فرمان دے شہد بولی وچ بولے جاندے ہن۔
میکے ٹھیک تے گھبرو آں دیاں ٹولیاں
دل مل کے ٹولیاں ہن کے جاندے نہیں۔ اک
ٹولی دا جو ان کن تے ہتھ رکھ کے اک مسر
سیڑھا اے

مہر جان رب کرے
 ساقی آکھدے نین شادوی شادوا
 جیہڑے گویاں رناں دے راکھ
 مہر جان رب کرے

بولی راہیں مہا تما گاندھی دی تدریا

آپ گاندھی قید ہو گیا،
 سانوں دے گیا کھدر دا بانا

ٹپے

ٹپہ پنجابی کو نادمی اک عصفارے جس دے
 وچ پنجاب دی حلالاں تے کٹھاٹی دے ویلے میلیاں
 دی تصویر دکھا دلی دیندی اے
 کسم ٹپے دیکھو:

بو بھجے ج پنجائیاں
 ماں ریا لاڈلیا تینوں نظراں کس لائیاں
 چٹانگ میں روانی دا
 اک تیرا رنگ مشقی دوجا صحن جوانی دا

بنگلے اتے بنگلہ ہے
 او منڈ نیس لینا جیہڑا سب نالوں ننگلا اے

لوری

کوک گیت، انسان نوں کڑھتی دج مدے ہوئے نہیں
 بنجالی زبان دی سب توں مود قریب، لوری رے
 ماواں تے بھناں چھوٹیاں بالال نوں گلاں کھردیاں
 تے دعاواں دیندیاں نہیں:

اللہ توں والی توں

دتا ای تے پالی توں

معاشی رنگ دا لشکارا

دانچھو کھوا بنجیاب رے واسیاں دے فوراک دی وی گل لوری دج

کئی گئی رے

دانا بھکا مل دا

اللہ والی کھل دا

عزیریاں دے واسطے

کھال نہیں بھل دا

دو پیرے کنڈا کھل دا

مکدی گل

لوریاں، ماہیے ٹپے، ڈھوے اوہ کوک
 گیت نے جیہڑے بنجالی روح دی پکار میں۔ پنڈراں تھواواں
 دی ریتل دے گیت نے جیہڑے اوہناں دی ریتل نے
 ورتارے دا شیشہ نہیں۔

بقول مقصود نا سرچھہری

گیت ساڈی تہذیب، وی نہیں تے ساڈی پوئجی و می
 البراک اجیہی پوئجی اے جیہڑے اے ساڈوں مان کرنا جاہی
 دالے۔